

ДУХОВНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Середя Л.Л. (м. Полтава)

Останнім часом досить часто обговорюється питання щодо методичного і предметного розвитку у школярів православного погляду на явища зовнішнього світу і виховування в них високих духовних та моральних якостей, притаманних православ'ю. Чомусь вважається, що ці проблеми легко вирішуються на уроках, пов'язаних з гуманітарними науками і набагато важче на уроках з природничих дисциплін.

Виховним функціям навчання приділили увагу К. Ушинський, П. Юркевич, С. Миропольський, Г. Ващенко; наукові висновки щодо розвитку духовних цінностей засобами природничої освіти викладені у працях С. Гончаренко, І. Климишина, О. Огірко та ін. Весь курс шкільної освіти та виховання, незалежно від його конкретної реалізації, повинен прищеплювати школяру думку і переконання, що кожна людина зобов'язана розвивати і реалізовувати на практиці здібності, які дані їй при народженні. Він повинен зрозуміти, що шкільна освіта дана йому не просто для того, щоб задовольнити свою цікавість в деяких, що імпонують йому, галузях знань (це можна було б зробити за допомогою телевізору і популярних книжок), а для того, щоб засвоїти й систематизувати у своєму мозку, століттями вироблену систему поглядів і підходів людини до явищ зовнішнього світу і взаємин між людьми. У цій системі немає потрібних і непотрібних для його подальшого життя і занять питань. Неправильно думати, наприклад, що письменникові або лікарю не потрібні знання з математики або фізики і навпаки. Знання володіння мовою необхідні фізику не тільки для того, щоб ефективно викладати свої думки, роблячи їх доступними оточуючим, а математика необхідна вчителю літератури або письменникові не тільки для розрахунків у магазинах. У всіх у них шкільна програма в цілому виробляє навички раціональної оцінки подій, дисциплінує свідомість, розвиває логічне мислення тощо, тобто створює основу для плідної діяльності в будь-якій, обраній людиною області.

Стосовно розвитку духовних і моральних якостей людини, вважаємо, що цей процес цілком залежить від вчителя як особистості, а не від того, який предмет цей вчитель викладає. Залишається природне запитання в контексті виховання школяра як духовної людини, де викладання природничих наук дає в руки вчителя суттєві переваги – це питання формування світогляду школяра, його уявлень про зовнішній світ, про виникнення життя, про місце людини в природі, про її взаємодії із зовнішнім світом і, нарешті, формування релігійних уявлень людини. Якщо ми хочемо, щоб школярі сприйняли православний світогляд, як свій власний, то перш за все необхідно, щоб вчителі, що викладають природничі предмети, були б людьми духовно розвиненими. Адже, в такому тонкому питанні, як формування світогляду, школяр особливо чутливо реагує на внутрішню переконаність, правдивість, відкритість і, звичайно, кваліфікацію і кругозір вчителя.

Сама проблематика уроків математики, фізики, біології дає вчителеві можливість ставити і обговорювати з учнями світоглядні питання, підкреслювати красу і практичну раціональність створеного Богом світу. У зв'язку з цим логічно обговорювати питання існування двох точок зору на походження всесвіту – як акту Божественного творіння і як перетворення вічно існуючої і невідомо звідки взялася матерії. Основне завдання учителя – не наповнювати свідомість учня кількістю інформації, і навіть не якість її є пріоритетною, а те, як дитина може розуміти оточуючий світ, уміє спілкуватися з ним, передбачає наслідки своєї діяльності, має можливість захистити довілля та себе.

Отже, пізнаючи зовнішній світ за допомогою природничих наук, людина отримує в свої руки гігантські можливості впливу на цей світ, проте ця удавана

"всесильність" людини не повинна перетворюватися на "вседозволеність". Школярам необхідно пояснювати, що вони несуть відповідальність перед Богом і людьми не лише за те, як успішно вони реалізували у своєму житті потенційні можливості, надані їм при народженні, але і за те, як і наскільки ефективно вони використали ці можливості. Людина повинна вміти аналізувати та оцінювати наслідки своїх вчинків і, звичайно, ці оцінки і поведінка людини в різних життєвих ситуаціях цілком визначаються її морально-етичними якостями і її духовними цінностями. Освіта має бути перетворена із системи набуття знань та вмінь на виховання і духовне становлення людини, власне – на цілісний розвиток.

Література

1. Готовимся к урокам естествознания / Электронный ресурс / Режим доступа: <http://www.portal-slovo.ru>.
2. Сухомлинська О. В. Про стан теорії і практики виховання в освітньому просторі України / О. В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1998. – № 3.

ІНТЕГРАЦІЯ ПРЕДМЕТІВ РІЗНИХ ОСВІТНІХ ГАЛУЗЕЙ

Сіґіда Т.В. (м. Полтава)

Говорячи про інтеграцію шкільних предметів, як правило, мають на увазі інтеграцію суміжних дисциплін, наприклад, природничонаукового циклу, оскільки вони мають спільні закономірності для об'єднання змісту предметного матеріалу. Зокрема, вченими доведено ефективність інтеграції змісту природознавчих дисциплін на основі трьох загальних закономірностей — закономірностей збереження, спрямування самочинних процесів до рівноважного стану та періодичності (В. Ільченко, К. Гуз).

Та чи є можливим ефективне інтегрування, наприклад, таких предметів, як світова художня культура або література та хімія, фізика тощо? Якщо мова йде про безпосереднє поєднання на рівні змісту цих навчальних предметів, то дана інтеграція носитиме, перш за все, ілюстративний характер, основною метою використання якої передбачається формування емоційного, естетичного ставлення до об'єкту вивчення. Використання даного прийому є особливо ефективним у молодшій школі. Наприклад, під час вивчення живої природи на уроках природознавства учитель часто використовує вірші, художні картини про об'єкти, що вивчаються. Такий метод інтеграції не викликає труднощів і запитань. Але основні міжпредметні зв'язки (поза межами окремих освітніх галузей) полягають не стільки у змісті шкільних предметів, скільки у характері розумової діяльності.

Міжпредметні знання — це перш за все загальнометодологічні знання, способи пізнання навколишнього світу, способи розумової діяльності, логіка світосприймання. У цьому випадку включення у зміст освіти питань на тему спільності та відмінностей пояснення та пізнання світу представниками науки та мистецтва має велике значення для формування культури розумової діяльності учнів, їхнього наукового світогляду. Ще Альберт Ейнштейн говорив, що йому як ученому Достоевський дав більше, ніж математик Гаус. Ейнштейн вважав, що мистецтво та наука нерозривно пов'язані та мають в остаточному підсумку спільні задачі – вони зводяться до пізнання та пояснення навколишнього світу.

Знайомство з методами пізнання, що існують у мистецтві, допомагають учням дещо розширити уявлення про наукові способи пізнання світу, ламаючи цим сформовані стереотипи, сприяють розумінню складних явищ і процесів.

При вивченні природознавчих дисциплін необхідно завжди наголосувати